

17 ^{de} jaargang		<h1>Nieuwsbriefleren</h1> <p>Lieven Coppens</p>		<h1>118</h1> <p>januari 2016</p>
		http://www.nieuwsbriefleren.be	nieuwsbrief.leren@gmail.com	
		http://www.facebook.com/lieven.coppens		
		<i>Kennis die niet gedeeld wordt, is nutteloos!</i>		

Met deze nieuwsbrief wil ik op een verantwoorde en onafhankelijke manier informatie geven over actuele onderwijsthema's. Standpunten die hier worden ingenomen zijn uitsluitend deze van mijzelf en kunnen in geen enkel opzicht toegeschreven worden aan welbepaalde organisaties of onderwijsnetten en/of -koepels. Ik streef ernaar om mijn standpunten grondig en, waar mogelijk, ook wetenschappelijk te onderbouwen. Een duidelijke bronvermelding laat de kritische lezer toe om de gebruikte informatie te verifiëren. Reageren op de bijdragen uit deze nieuwsbrief kan en mag altijd. Wie reageert, geeft mij automatisch en impliciet de toestemming om indien nodig zijn reactie integraal of samengevat én op naam in deze nieuwsbrief weer te geven.

Voorwoord: tijd om knopen door te hakken? Over de faling van het Vlaamse onderwijsbeleid

Dat 'een boom altijd de functie gehad heeft om gekapt te worden', wisten we al. Dat 'een boom niet eeuwig kan blijven staan' ook. Maar nu lijkt het er steeds meer op dat we aan dit lijstje van citaten van Vlaamse showvliegen nog een aantal andere impliciete en dubieuze uitspraken kunnen toevoegen. Maar nu niet over het onderwijsbeleid:

- We kiezen voor inclusief onderwijs, maar we houden het buitengewoon onderwijs nauw genoeg ongewijzigd in leven;
- We wensen gemotiveerde leerkrachten, maar doen er alles aan om hen te demotiveren en gebruiken recepten die voor velen onder hen wel moeten leiden tot een burn-out;
- We willen sterke leerkrachten, maar stellen volstrekt onvoldoende middelen ter beschikking om een echte professionalisering mogelijk te maken;
- We hervormen het secundair onderwijs, maar maken het voor alle scholen vrijblijvend. We maken het met andere woorden niet transparanter: leerlingen en ouders moeten nu niet alleen meer hun weg vinden in de verschillende studierichtingen, maar ook nog eens in de scholen 'oude stijl' en de scholen 'nieuwe stijl';
- We veranderen het geïntegreerd onderwijs, maar na twee jaren debatteren zijn we er nog steeds niet uit hoe het er dan wel zal uitzien;
- We zeggen dat het Vlaamse onderwijs tot het beste van de wereld hoort, maar lijken er alles aan te doen om het ten gronde te richten;
- We willen sterke leerkrachten maar maken geen werk van strenge pedagogische en inhoudelijke toelatingsvoorwaarden voor wie aan de opleiding tot leerkracht wil beginnen;
- We beweren dat we investeren in het onderwijs, maar leggen scholen en begeleidingsdiensten besparingen op terwijl we de moed niet hebben om het teveel aan middelen consumerende en vaak wereldvreemde koepelorganisaties aan te pakken;
- We doen alsof we onafhankelijke denkers zijn terwijl in ons beleid de invloed van lobbyisten van allerlei allooi zichtbaar is voor ieder weldenkend mens.

Dit lijstje is waarschijnlijk niet volledig. Toegegeven. Het bovenstaande is nooit letterlijk uitgesproken, maar als we het Vlaamse gezegde *Let niet op mijn woorden, maar kijk naar mijn daden* als leidraad nemen, moeten we wel tot deze conclusies komen. Met andere woorden: als de vorige minister van onderwijs de regen was, zitten we nu in de drop.

De malaise in het Vlaamse onderwijs is groot. Te groot. De zelfgenoegzaamheid waarmee de politiek zich met het onderwijs bemoeit, is stuitend. Niet de coherentie en de kwaliteit van het onderwijs is voor hen belangrijk, maar wel de mate waarin ze schijnsuccesjes op hun scorekaart kunnen bijschrijven. Fundamenteel veranderen ze echter niets. Maar goed.

Ik blijf erin geloven dat ieder individu het verschil kan maken. Om het met een Afrikaans citaat te zeggen:

Alles sal reg kom as ons almal ons plig doen.

We mogen niet de fout maken om ons aan onze eigen verantwoordelijkheid te onttrekken met als excuus dat het beleid ons in de steek laat. Wie kiest voor het onderwijs moet bereid blijven om ervoor te gaan. Ook in moeilijke om-

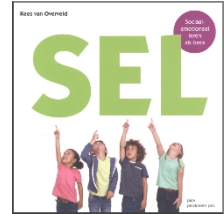
standigheden. Ik blijf alvast mijn ding doen. Zolang deze nieuwsbrief ook maar voor één iemand het verschil maakt, blijft het voor mij de moeite waard.

En voor de rest: moedig voorwaarts!

Lieven

Voor jullie gelezen: Kees van Overveld, SEL, Sociaal-emotioneel leren als basis¹

Ik dacht dat Kees van Overveld met zijn *Groepsplan gedrag* voor het basis- en voortgezet onderwijs zijn *Magnum Opus* had geschreven. Niet dus. Met zijn nieuwste boek stelt hij mij in het ongelijk. Omdat dit boek hem zowel als zijn lezers raakt. Dit is immers geen boek *van* Kees, dit boek *is* Kees. Ik kreeg de kans om hem persoonlijk te leren kennen als een bijzonder mens: een warme, toegankelijke Nederlander die zijn kennis met zijn omgeving deelt vanuit een zachte, Vlaamse bescheidenheid. Deze warmte, toegankelijkheid, zachtheid en bescheidenheid vind je als lezer allemaal terug in *SEL, Sociaal-emotioneel leren als basis*. Het ademt Kees' bezorgdheid uit dat het elk kind, elke jongere sociaal en emotioneel voor de wind mag gaan. Met dit boek heeft hij - hem kennende, onbewust en ongewild - een monument voor zichzelf opgericht.

SEL leert een kind omgaan met zichzelf en de ander. Het leert de eigen emoties en die van anderen begrijpen en ermee omgaan. Hierdoor werkt het ook preventief: wie in staat is om zichzelf in te leven in de ander, zal minder snel geneigd zijn om anderen te kwetsen of pijn te doen. SEL leert kinderen om hun conflicten op te lossen en om over hun eigen gedrag na te denken. Met andere woorden: het leert hen om hun relaties beter te onderhouden. Hierdoor zorgt het mee voor een positieve en veilige sfeer op school en kan het veel problemen, waaronder pesten, helpen voorkomen.

Het boek bestaat uit drie delen. In het eerste deel bespreekt Kees de geschiedenis en de theoretische achtergronden van het sociaal-emotioneel leren op school. Centraal staat voor mij hier de hiernavolgende definitie van SEL en de korte beschrijving van de 5 SEL-competenties.

Sociaal-emotioneel leren (SEL) is het proces waarbij leerlingen noodzakelijke kennis, attitudes en vaardigheden verwerven en toepassen, teneinde beter te worden in het omgaan met zichzelf en de ander (blz.20).

Het gaat dus verder dan de spontane ontwikkeling van het kind. SEL wil die ontwikkeling actief ondersteunen door gerichte, systematische en planmatige acties. De competenties die hiermee samengaan zijn:

- Besef van zichzelf;
- Zelfmanagement;
- Besef van de ander;
- Relaties kunnen hanteren;
- Keuzes maken.

In dit eerste deel staat de auteur verder nog stil bij de geschiedenis van het sociaal-emotionele leren, de onderzoeksartikels die relevant zijn in het kader van dit boek en houdt hij een heus pleidooi voor het toepassen van SEL op de basisschool. In het tweede deel werkt Kees van Overveld de vijf voornoemde competenties steeds volgens hetzelfde stramien uit. Je vindt steeds het volgende terug:

- Een beschrijving van wat de competentie inhoudt;
- Voorbeelden uit de praktijk;
- Een overzicht van observeerbare gedragsindicatoren die passen bij de competentie;
- Een theoretische verdieping;
- De beschrijving van een aantal activiteiten die typerend zijn voor de inhoud van de competentie.

¹ VAN OVERVELD, K., *SEL, Sociaal-emotioneel leren als basis*, Pica|Pelckmans Pro, Huizen|Kalmthout, 2017, 176 blz., ISBN: 978-94-91806-92-6.

In het derde en laatste deel reikt de auteur handvatten aan om voor de school een programma van Sociaal-emotioneel leren te selecteren, in te voeren en te borgen in de schoolcultuur. Maar ook de bijlagen zijn stuk voor stuk belangrijk. Naast een concrete uitwerking van enkele leerlijnen voor SEL en een instrument om SEL-programma's te beoordelen, vind je er ook een uitgewerkte minicursus waarmee scholen zich verder kunnen professionaliseren. Ook het instrument in verband met welzijn en veerkracht zal veel directies en leerkrachten aanspreken. En nu maar hopen op het boek SEL voor het voortgezet onderwijs. Want ook daar is er nog veel werk aan de winkel.

Onderwijs- en ondersteuningsbehoeften van leerlingen, ouders en leerkrachten: wegwijzers.

Het handelingsgericht werken vraagt om de onderwijsbehoeften van de leerling en de ondersteuningsbehoeften van de ouders en de leerkrachten goed in kaart te brengen. Van Noëlle Pameijer leerden we daarvoor hulpzinnen te formuleren. Naar aanleiding van de verslaggeving voor het M-decreet wordt dit nog belangrijker. Zo is het de bedoeling dat de door de gon-leerkracht voorgestelde begeleiding in het gemotiveerd verslag concreet aansluit op deze onderwijs- en ondersteuningsbehoeften en niet dat het geformuleerde hulpaanbod zo ruim mogelijk werd gehouden om 'later nog alle kanten op te kunnen'. Als (zorg)leerkracht uit het regulier onderwijs en als Clb-medewerker moeten we dit bewaken, meer nog, zijn we dit aan onszelf verplicht. Als wij de moeite doen om, ondanks de werklast die dit met zich meebrengt, deze onderwijs- en ondersteuningsbehoeften op een ernstige manier in kaart te brengen, dan mogen we verwachten dat het gon-aanbod daar met dezelfde ernst wordt op gebaseerd. Om ons daarbij te helpen, heb ik drie bladwijzers gemaakt waarop ik hulpzinnen heb geformuleerd die (zorg)-leerkrachten en Clb-medewerkers kunnen helpen om de onderwijs- en ondersteuningsbehoeften van leerlingen, ouders en leerkrachten beter en sneller te formuleren. Ik deel ze graag met jullie:

 <p>Gelijkwaardig maar verschillend</p>	 <p>Gelijkwaardig maar verschillend</p>	 <p>Gelijkwaardig maar verschillend</p>
<p>Onderwijsbehoeften leerling</p>	<p>Ondersteuningsbehoeften ouders</p>	<p>Ondersteuningsbehoeften leerkracht</p>
<p>Dit kind heeft nood aan...</p>	<p>Deze ouders hebben nood aan...</p>	<p>Deze leerkracht heeft nood aan...</p>
<ul style="list-style-type: none"> ... didactiek die... ... leeftijdsgenoten die... ... klasgenoten die... ... instructie die... ... leeractiviteiten die... ... leermaterialen die... ... een leerkracht die... ... een zorgleerkracht die... ... een leerlingbegeleider die... ... een leeromgeving die... ... opdrachten die... ... ouders die... ... feedback die... ... een schoolomgeving die... ... een vertrouwenspersoon die... ... begeleiding door het Clb die... ... trajectbegeleiding door het Clb die... ... een onderwijsklimaat dat... ... psycho-educatie die... ... 	<ul style="list-style-type: none"> ... een leerkracht die... ... een zorgleerkracht die... ... een zorgcoördinator die... ... een leerlingbegeleider die... ... een directie die... ... gezinsleden die... ... familieleden die... ... een hulpverlener uit de jeugdhulp die... ... kennis over het probleem van hun kind die... ... kennis over hulpmiddelen die... ... feedback die... ... een erkenning als ervaringsdeskundige die... ... uitleg over de inhoud van de zorg die... ... uitleg over de voortgang van de zorg die... ... nieuwe vaardigheden om... ... een vertrouwenspersoon die... ... begeleiding door het Clb die... ... trajectbegeleiding door het Clb die... ... een schoolklimaat dat... ... 	<ul style="list-style-type: none"> ... een co-leerkracht die... ... collega's die... ... een zorgleerkracht die... ... een zorgcoördinator die... ... een leerlingbegeleider die... ... een directie die... ... feedback die... ... kennis die... ... vaardigheden die... ... leerlingen die hij kan inschakelen als... ... materialen waarmee... ... methodieken die... ... professionaliseringskansen die... ... een competentiebegeleider die... ... een pedagogische begeleider die... ... begeleiding door het Clb die... ... trajectbegeleiding door het Clb die... ... ouders die... ... een schoolklimaat dat... ...

Je kunt deze bladwijzers op de stippellijnen uitknippen, lamineren en verspreiden. Indien daar voldoende vraag naar is, ben ik bereid ze in een afzonderlijk Pdf-bestand op te slaan en als zevende fiche ter beschikking te stellen op mijn website www.nieuwsbriefleren.be¹. Zoals steeds is alle feedback meer dan welkom op nieuwsbrief.leren@gmail.com.

Hoe aandachtsproblemen interfereren met de verwachtingen van de school (1)

Kinderen met aandachtsproblemen krijgen het in het klassieke onderwijs soms hard te verduren. Geïnspireerd door een Engelstalig artikel heb ik een lijst gemaakt met een aantal opmerkingen die kinderen met aandachtsproblemen vaak krijgen op school en in de klas. Ik koppelde ze meteen ook aan een of meerdere kenmerken van AD(H)D. Ik moet zeggen: het lijstje was meteen al indrukwekkend. Daarom geef ik het jullie graag mee: omdat het iedereen meteen duidelijk zal zijn wat een impact al deze opmerkingen op het zelfbeeld van een kind met aandachtsproblemen kunnen hebben. In de volgende nieuwsbrief geef ik dan een lijst met aanbevelingen hoe men dit alles op een positieve manier kan aanpakken.

Verwachtingen van de school	Specifieke kenmerken van het kind met aandachtsproblemen die interfereren met deze verwachtingen
<ul style="list-style-type: none"> • Wacht tot ik jou het woord geef! • Onderbreek me niet! • Hou jouw handen thuis! • Blijf in de rij staan! • Neem er jouw tijd voor! • Lees de instructies aandachtig! • Doe niet zo gevaarlijk! 	Impulsiviteit
<ul style="list-style-type: none"> • Zit stil! • Tik niet voortdurend met jouw potlood op de bank! • Blijf op jouw stoel zitten! • Werk in stilte! • Spreek rustig met elkaar! • Speel rustig met elkaar! • Stop met wriemelen! • Stop met prutsen! • Wees niet zo geweldig! 	Hyperactiviteit
<ul style="list-style-type: none"> • Houd je bank ordelijk! • Houd je boekentas ordelijk! • Berg je huiswerk op in de verzamelmap! • Organiseer jouw nota's vak per vak in de juiste map! • Waar is jouw balpen? • Waar is jouw meetlat? 	Problemen met organisatie
<ul style="list-style-type: none"> • Blijven oefenen! • Wees geduldig! • Geef jezelf voldoende tijd! • Als het niet van de eerste keer lukt... 	Lage frustratiedrempel
<ul style="list-style-type: none"> • Hoeveel keer heb ik jou al niet gezegd dat... • Weet je niet meer wat er de laatste keer gebeurd is? • Volg de regels! 	Niet leren uit eigen ervaringen
<ul style="list-style-type: none"> • Kom op tijd! • Houd rekening met de afgesproken datum! • Schat in hoe lang het zal duren om... 	Moeite met tijd
<ul style="list-style-type: none"> • Zoek het zelf eens uit! • Hoe zou je dit probleem zelf oplossen? • Wat is jouw oplossing? 	Moeite met prioriteiten stellen, analyseren, synthetiseren en plannen
<ul style="list-style-type: none"> • Vergeet niet om... • Denk er altijd aan dat... • Memoriseer dit! • Kom voorbereid naar de les! • De afgesproken datum was... 	Problemen met het geheugen
<ul style="list-style-type: none"> • Let op voor deze domme fouten! • Luister aandachtig! • Let op! • Volg de hoofdidee! 	Niet aandachtig zijn
<ul style="list-style-type: none"> • Je zou nu gedaan moeten hebben! • Je lijkt het te kunnen als je dat wilt! • Je bent goed gestart, maar daarna... 	Moeite met het volhouden van inspanningen

¹ De rechtstreekse toegang is: <http://users.skynet.be/lieven.coppens/voorjullie.htm>.